

NÉMETH ISTVÁN

A KASSAI KÖVETEK JELENTÉSE AZ 1572. ÉVI FEBRUÁR-ÁPRILISI ORSZÁGGYŰLÉSRŐL

(I. rész)

A közölt forrás, mely Kassa város levéltárában található,¹ a városi követek tevékenységéről számol be az 1572. február-áprilisi országgyűlésen. Ez a diéta nem tartozik ugyan a nagy jelentőségek közé, az ilyen részletes követjelentés azonban ritkasága miatt jelentős forrás a magyar országgyűlések, és különösen a magyar városok országgyűlésen való részvételének történetéhez. Ezen belül bemutatja a felső-magyarországi városszövetség felépítését, valódi céljait és együttműködését az ország legfőbb képviseleti fórumán.

Mіндеzt a jelentés azon tulajdonsága teszi lehetővé, amennyiben az minden, az országgyűléssel kapcsolatos ügyre vonatkozó iratot (országgyűlési követek meghívó levele, a városok felterjesztései stb.) tartalmaz, azon felül, hogy a követek naplóját is ebben vezették.

A forráskiadás módszere

A követjelentés kiadásánál a Magyar Történelmi Társulat 1920-21. évi forráskiadási szabályzatát, amely a magyar, latin és német nyelvű források kiadását határozza meg,² és a MOE 1607-1790 közti részének forrásközlésre vonatkozó részeit vettem figyelembe,³ azon belül is a latin és német források kiadását tárgyaló fejezeteket.

---

1 Archív Mesta Košic (továbbiakban: AMK) Supplementum H III/1. Acta diaetalis 5. sz., ill. Magyar Országos Levéltár, X 4759. Acta diaetalia regni (a továbbiakban Acta diaetalia regni)

2 Századok 1920-21. (53-54) pótfüzet 12-22. p.

3 Századok 1974.(108) 436-475. p.

A szövegben lévő irategységek (országgyűlési meghívók, a városok felterjesztései stb.) tagolásakor nem használtam az egyes iratok elé írt fejreresztát, mivel a követjelentés egy egységes iratfajta képvisel, és ezt az egységességet nem kívántam megbontani.

A kiadásban mind szövegkritikai, mind tárgyi jegyzeteket használtam. Szövegkritikai jegyzeteket a jelentésben előforduló esetleges javítások, betoldások, margóra írt széljegyzetek esetében használtam. A tárgyi jegyzeteket (amit a lábjegyzetben dőlt betűvel írtam) csak akkor használtam, ha a szövegből nem derül ki az előforduló személy rangja, szerepe, továbbá a helyneveket is itt magyarázom.

A kiadás a humanista latin helyesírást figyelembe véve történik. Vagyis az „y”-t feloldottam „ii”-re, az „u” és „v” hangokat eredeti hangzásuknak megfelelően írom át. Nagy kezdőbetűt használok a mondat elején, tulajdonnevekben, hónapok nevében és a megszólításban, ezen kívül a különféle intézmények nevinél és a helynevekből képzett melléknevek esetében. A latin nyelvű szövegen belül megtartottam a magyar nevek, elnevezések esetében az eredeti helyesírást, mivel a XVI-XVII. században még nem történt meg – a latin nyelvben már rögzült – helyesírási szabályok tisztázása és általános elterjedése. Az általánosan használt rövidítéseket azonban – a Benda Kálmán által használt módszertől eltérően – minden esetben feloldottam, de nem tettem semmilyen megkülönböztető jelet a feloldás tényének jelzésére.

A német nyelvű források kiadásánál – a latinnal ellentétben – a betűszerinti kiadási módot alkalmaztam, a kor helyesírási gyakorlatát figyelembe véve (a főneveket kisbetűvel írtam át, ha a szerző azt így írta). Ezen kívül a német paleográfiai jellegzetességeket is ezzel a módszerrel kívántam érzékeltetni. Ezért nem írtam át a „v” betűket ha „u” hangot jelölnek, de az „o”, illetve az „u” fölé írt „e” betűket a mai helyesírásnak megfelelően „ö” illetve „ü”-nek írtam át, és az „ä”-t használtam.

A forráskiadás során a következő általános jelzéseket használtam: a rövidítéseket nem oldottam fel szögletes zárójelben, így a szögletes zárójelet a szerző által kihúzott részek jelölésére alkalmaztam. A napló írója a hét napjait humanista mó-

don, a bolygók jeleinek használatával, jelölte. Mivel ezeket a jeleket nem tudtam előállítani, ezért ezeket a hét napjainak megfelelően az ABC betűivel jelöltem, „a”-val jelölve a hétfőt (hétfő-a., kedd-b., szerda-c., stb.). Az író által utólag beillesztett szövegrészeket a < > jelek közé tettem.

Az 1572. február-áprilisi országgyűlés céljai

Noha az országgyűlés történetét Fraknói Vilmos már nagyjából feltárta, a forrás jobb megértéséhez mégis szükségesnek találtam, hogy egy rövid összefoglalást írjak, főként Fraknói műve alapján.⁴ Az 1572. évi február-áprilisi országgyűlés célja elsősorban pénzügyi vonatkozású volt. Az uralkodó azért hívta össze, mert 1569. óta nem volt országgyűlés, mely az adó mértékét meghatározhatta volna, mivel a hadi helyzet erre nem teremtett lehetőséget.⁵ 1571-ben viszont már kénytelen volt összehívni az országgyűlést, mivel az állandó hadakozáshoz szükséges pénz elő kellett teremteni, továbbá a zilált pénzügyi helyzetet is rendezni kellett.⁶ Az összehívás mellett szólt az is, hogy a török nem készült újabb nagy hadjáratra, s Miksa alkalmasnak vélte az időpontot, hogy idősebbik fiát, Rudolfot megválasztassa a rendekkel – erre egyre súlyosbodó köszvénye is mindjában „inspirálta”.⁷

4 *Fraknói Vilmos: A magyar országgyűlések története. 5. köt. Bp., 1878.*

5 A törökkel 1568-ban Drinápolyban, és János Zsigmonddal is csak 1570-ben tud békét kötni Speyerben. Addig teljesen értelmetlen lett volna országgyűlést összehívni, míg nincs tisztázva a határ kérdése a Török Birodalom, illetve az addig teljesen tisztázatlan jogú Erdély felé.

6 Erre igen jó példa a Szepesi Kamara, amit 1567-ben állítanak fel. A kezdeti szakasz azonban az állandó hadakozás miatt igen rosszul sikerült, s a kamara revíziójára pont az 1570-71-es években került sor. A helyzetet igen jól tükrözi a Szepesi Kamara ügyvitele is, melyet ez a revízió szabályozott; addig az ügyvitel teljesen rendszertelen, és a kamara irattára is elég kezdetleges (többek között nincsenek másolati könyvek a kimenő iratokról, s a kamara irattermelése is igen alacsony). Lsd. erre még: *Szűcs Jenő: A Szepesi Kamara levéltára. Bp., 1989. 18-20. p.*

7 Igen érdekes adalékot szolgáltat a király betegségére a kassai követek jelentése, miszerint Sachanban a követeket a császár halálával ijesztgették, de Saschoffsky megnyugtatta őket, s közölte velük, hogy a császár ugyan nagyon beteg, de nemrég visszanyerte az erejét. *Acta diætalia regni* 49. p.

Erre utal az is, hogy 1571. második felében Bécsbe hivatta Rudolfot a spanyol udvartól (ahol addig nevelkedett), majd 1571. november 11-re meghirdette az országgyűlést.⁸ Azt azonban kétszer is elhalasztotta, még pedig először 1572. január 6-ra a pestis miatt,⁹ másodszer pedig a rossz élelmezésre és a pestis utóhatásaira hivatkozva 1572. február 2-ra,¹⁰ melyben Fraknói véleménye szerint a lepantói győzelemnek is része volt, mivel az uralkodóban felmerült volna egy, a törökök ellen indítandó nagy hadjárat terve. Emiatt Miksa meg akarta várni az európai hatalmak reakcióját, hogy van-e esély egy európai törökellenes liga létrehozására, és ha kedvezőnek mutatkozott volna a helyzet, akkor erre az országgyűlésen is tekintettel lett volna.¹¹

Végül köszönetet szeretnék mondani Oborni Teréznek a latin nyelvű, Mollay Károlynak és Pálffy Gézának a német nyelvű részek összeolvasásában és javításában nyújtott segítségükért.

-
- 8 *Fraknói Vilmos*: A magyar országgyűlések története 5. k. 75. p.; a meghívólevél (Bécs, 1571. szept. 29.) Magyar Országgyűlési Emlékek (továbbiakban: MOE) 5. k. 313-314. p., továbbá AMK Supp. H. Knihí mestsky Acta diaetalia regni 2-4. p.
  - 9 Bécs, 1571. okt. 28. MOE 5. köt., Bp., 1877. 314-315. p., ill. Acta diaetalia regni 20-21. p.
  - 10 Bécs, 1571. dec. 12. MOE 5. köt. 315-316. p., illetve Acta diaetalia regni 22-24. p.
  - 11 *Fraknói Vilmos*: A magyar országgyűlések története 5.k. 75-76.p. Erre utal a firenzei és a velencei követek jelentése is lsd. Fraknói id. műve 76.p.

Anno Domini 1571**De Dieta Poseniensi primum¹ pro festo Sancti Martini Episcopi [celebrata] celebratum² in 1571 dicta Secundo pro festo Epiphaniarum Tertio demum pro festo purificationis Mariae celebrata 1572.**

Prudentibus Circumspectis Judici et Juratis Civibus Civitatis nostrae Caschoviensis fidelibus nobis dilectis.

Maximilianus secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniae, Hungariae Bohemiae etc. Rex etc. Prudentes Circumspecti fideles nobis dilecti. Postquam peractis hoc fere biennio per sacrum Romanum Imperium et Regnum quoque nostrum Bohemiae arduis et magni momenti negociis, illis quorum causa Nos paulo longinquis et diutius ab regno isto Hungariae necessariis abesse oportuit, ex clementia Dei Incolumes huc reversi sumus, prima et precipua nobis cura fuit, ut quaemadmodum confectus illic, ex animi nostri sententia singulis, haud inutilem, illa nostra absentia. Regno quoque isti nostro Hungariae in iis quae ad ulteriorum illius defensionem salutem, atque permanentem spectant, navavimus operam, Ita nunc quoque petentes prima quam a reditu nostro nancisci potuimus commoditate, ea quae ad bonum et salutarem eiusdem regni nostri statum pertinent, publica quoque et privata fidelia Regnicolarum Nostrorum negocia concernunt curandum et tractandum aggredieremur. Hac itaque de causa generalem universis Statibus et Ordinibus Regni eiusdem Hungariae conventum ad festum Sancti Martini Episcopi Confessoris, hoc est, undecimum diem mensis Novembris proxime venturi ad Civitatem nostram Poseniensem indicendum et promulgandum, eidemque personaliter Deo dante praeesse decrevimus, Mandantes fidelitati vestrae firmiter sub poena decreti, ut ad diem et locum praedictum vestros homines cum plene mandato mittatis qui praedicto generali conventui interesse, ibique cum coeteris fidelibus Regnicolis nostris publica regni nostri Negotia trac-

---

1 A primum szót utólag írta be a követjelentés írója, mivel az országgyűlés idejét megváltoztatták.

2 Utólag beírva, szoros összefüggésben az első jegyzetben foglaltakkal.

tare, et de illis in medium consulere possint. Curetis autem diligenter, ne tales nostri homines ultra diem praedictum emanent, sed in eo ipso apud nos praesto compareant, secus non facturi. Datum Viennae vigesima nona die Mensis Septembris Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo primo.

Maximilianus mpp.

Johan Listhius
episcopus Vespremiensis etc.

Humilima Supplicatio Civitatum Cassa Leutscha Barthfa Epperies Zebyn
Sacratissima Caesarea et Regia Majestas et Domine, Domine noster Naturalis
Clementissime

Post perpetuae fidelitatis ac fidelium servitiorum nostrorum, obedientissimaeque constantiae nostrae, in gratiam Sacratissimae Majestatis Vestrae humilimam subiectionem. Solent fideles subditi quotiescunque adversitatum procellis iactantur et opprimuntur ad suos principes dimnites sibi ordinatos, tanquam ad Sacram anchoram confugere, ac de oportuna praevisione, et malorum ipsos affligentium remedio supplicare. Hinc est igitur quod istae quinque Civitates Cassovia Leutschovia, Barthfa, Epperies et Zebyn fideles Sacrae Majestatis Vestrae toties de suis calamitatibus et oppressionibus quibus in dies magis magisque involim ut ad Sacratissimam Majestatem Vestram tum per supplices libellos, tum missis nunciis magna cum fiducia gratiae consequendae veniant. Et nunc ergo summa necessitate urgente certos gravaminum articulos Sacratissimae Majestati Vestrae supplices offerunt, humiliter obsecrantes sibi rebusque suis conquassatis clementer prospici ac subveniri matureque, ne pessum eant consuli.

Primo persuasum habent universi et singuli dictarum Civitatum Cives fideles Sacratissimae Majestatis Vestrae subditi ea esse pacta ac pacis ac concordiae Conditiones inter Sacratissimam Majestatem Vestram ac Serenissimum Poloniae re-

gem quae subditorum privilegia, iura laudabilesque et antiquas Consuetudines non evertant nec tollant. Iustum igitur et aequum censent ac humilime supplicant ne polonis et Tredecim Oppidis Scepusiensibus infra Cassoviam deinceps emendi a quoquam vina Pecudes et pecora, aut negotiationis gratia descendendum concedatur facultas. Sublata enim hac Civitatis praerogativa et libertate, quae praecipue in Vinorum emptione et Venditione consistit, salva illorum res familiaris et Civitatum status consistere non potest. Proinde autem per Divos quondam Hungariae reges ab antiquo certa forma quaerendi victus et amictus adiuvata, ordinata, privilegiataque et Consuetudine laudabili confirmata est, ac Civitatibus peculiariter donata, ut eae non solum pro bono Regni erigerentur sed et auferrentur et conservarentur.

Secundo Constat plurimis extraneis et etiam Regnicolis datas fuisse litteras liberi passus ac facultatem certam Vinorum summam partim sine Tricesimae solutione partim solutis solvendis ex hoc regno in Poloniam et alio emendi. Ea res (cum Vina non in Civitatibus, sed longe infra Cassoviam comparata fuerint) magno affecit miseras Civitates malo, et praebuit occasionem etiam iis, qui longe a mercatura exercenda abesse more maiorum suorum debebant negociandi, vinis, bobus coriis, et omnis fere generis mercantiis olim Civitatibus tantum propriis, Ad haec in Nobilium plurimis Domibus facile videre est ali et teneri sarctores, sutores, pelliones, fabros, et alios opifices in derogamen et evidens damnum Civitatum. Unde fit quod cum in communem Civitatum necessitatem, in Censu, in taxas illas extraordinarias, quarum nostri maiores experti fuerunt, aliquid contribuendum est, et cives singuli sollicitantur, una et consona voce clamant singuli Unde et quo ex questu debeat praestare contributionem: iuxta me liberosque meos et uxorem nutrire possum ordine politico confuso, et Nobilitate nec tum nobis omnibus modis adimente tam laboribus vagorum opificum quam libertate omnis generis quaestum et mercaturam exercendam.

Tertio quae olim intra Regnum et Regni Hungariae fines emebantur ab iis nulla Tricesima petita est de communi Regni lege atque libertate: nunc etiam a bobus qui cis Tibiscum ad Civitatum macella et usum per Civitatem suam lanios emuntur

tricesima exigitur, et sic Civitates tam foris quaerendo victum quam domi ob huiusmodi gravamina assidua trahunt suspiria. Idem fit de Equis, quibus ex Transylvania cives harum Civitatum ibi emptis equitant pro commodior, tam longi itineris ab solutione, de quibus itidem Tricesima in ditione Sacratissimae Majestatis Vestrae exigitur.

Quarto Et quoniam hae (sic!) Civitates, et quidam earum Cives vineas in domorum et Nobilium fundis legitime possident, et notitiam alunt cum Colonis eorum locorum, receptum est longo usu, ut Colonis ipsi Civitatenses ad rationem futurae annuae Vindemiae nomine mutui et Vinariae solutionis aliquid pecuniolae praeberint ac nunc quoque compatientes inopiae illorum praebeant. Sed quid fieri incipit Domini terrestres, quibus negociandi animus est, ablatis a Colono vinis non Civitatensibus tantum, sed et suis colonis incommodant, et vel hoc pacto Civium statum et rationem victus quaerendi evertere intendunt. <Ademptio vinos per Nobiles ad quorum perceptionem Civitatensibus Colonis peruntur concessio> Tricesima bobus Equis³

Quinto In perceptione quoque nonarum et decimarum exitialis abusus irrepsit, de quo et ante quaerelae factae sunt. Nona enim quae domino terrestri cedit accepta, decimator qui Episcopalem percipere consuevit decimam, locum vasis nonae pro vase vini numerat, et inusitata ac indebita excogitata ratione accipit decimam, ita ut facile perspectus sit undique miseros premi decima et nona⁴

Sexto Quiscunque ex Vineis suis Vina collegerunt, tenentur ex Veteri instituto tam vini suo in curru ad domum decimae de Vineae deducere quantum ad Nonae a Decimae solutionem sufficit, receptis suis, quibus vinum continebatur vasis, nec cogebantur, ut quo quam alio vina Nonalia et Decimalia per suos aurigas veherent. Fit autem nunc Cum magna iniuria multorum hominum ut huiusmodi vasa ipsi decimatores nolint restituere. Officiales autem alii cogant aurigas Civitatum

---

3 A szöveg mellett található szavak; ezzel jelölték az éppen tárgyalandó ügyeket.

4 Az utolsó három szóra lásd a 3. jegyzetet

precio conductos Vina decimalia Agriam et alia ad loca, quod a Soeculo (sic!) non est auditum, devehere.

Septimo Antequam Magnificus dominus Johannes Petheo de Gerse etc. districtum Zthropko teneret, nullum ibi depositionis locum fuisse unquam constat, sed tum Tricesimatorum servitores ibi in oppido Zthropko existentes diligenter observasse ne per vias Vina et aliae merces sine Tricesimae solutione clam e regno educeretur. Nunc vero in dictum oppidum et Vina magno numero convehuntur, et Poloni eo suas merces adducunt, ut Negotiationem ac Commutationes mercium quaslibet tanquam in vero depositionis loco libere et cum maximo Civitatusdamno, iniuria et praeiudicio libertatum ipsarum exercent.

Octavo Monasterium Lechnicz, quod Magnificus dominus Caspar Magochy etc. possidet est plane in ipsis Regni finibus situm ad ripam fluvii Dunawicz qui regna Hungariae et Poloniae eo in loco disternat, eo similiter plurima vasa vinorum deducuntur, maiore quam necessitas quotidiani usus Monasterii illius exigeret, nimirum numero Poloni igitur loci propinquitate et commoditate emendorum Vinorum allekti non venient post hac in Civitates negotiatum aut vina emptum, sed ibi facile sua commoda parare et longe existentes Tricesimatores etiam sine Tricesima evehere vina poterunt admittenturque maxime ut facile colligere sit ex huiusmodi locis tam defraudationem Fisci Sacratissimae Majestatis Vestrae subsequi praeter expectationem posse, quam istis miseris Civitatibus nil nisi summam aegritatem et interitum irreperere coepisse.

De His gravaminibus quae Civitatum statum, fortunas et permansionem in dies enervant, clementer avertendis Sacratissimae Majestati Vestrae dictae Civitates humilime supplicant summa spe fiduciaque mittentes, Sacratissimam Majestatem Vestram tanquam pientissimum principem et Imperatorem Iustissimum hanc nostrarum Calamitatum Signem, quam nobis debita fides et obedientia erga Sacratissimam Majestatem Vestram reticendam non esse suaviter ac humilimam supplicationem clementer esse accepturam et nostrae incolumitati laeta provisione subventuram. Expectando a Sacra Majestas Vestra Clementissima relationem.

Eiusdem Sacratissimae Caesareae et Regiae Majestatis Vestrae fideles et humilimi subditi

Judices et Jurati Cives Civitatum Cassa, Leutscha, Barthfa Epperies et Zebyn.

Prudentibus et Circumspectis Judici ac Juratis Civibus Civitatis nostrae
Cassoviensis fidelibus nobis dilectis.

Maximilianus Secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus ac Germaniae Hungariae Bohemiae etc. Rex etc. Prudentes ac Circumspecti fideles nobis dilecti Quamvis proximis ad nos litteris nostris Significaverimus vobis generalem a nobis Conventum fidelibus Regnicolis nostris Hungaris pro festo Sancti Martini Episcopi ad Civitatem nostram Poseniensem esse indictum et promulgatum, Quia tamen postea certiores facti sumus pestem in aliquot Comitibus Posenio vicinis graviter ad modum Sociare periculumque esse ne si ad nominatum diem celebrationem Diaetae Prosequamur, et non pauci ex locis infectis ad illum,⁵ sicuti prohiberi non posset, confluant, omnium id fiat non parvo cum discrimine, expectandum aliquantulum ipsumque Dietam ad festum Epiphaniarum domini Anni proxime venturi differendam et prolongandam duximus, ut interea aer iste infectus per instante hanc hyemem rigore frigoris rectificetur, tutisque ita venire et interesse omnibus liceat. Unde fidelitati nostrae firmiter committimus ac mandamus, ut non ad festum Martini, sicuti antea iusseramus, sed Epiphaniarum domini proxime venturum, homines nostros, qui predictae dietae generali Vestro Nomine intersint, publicaue ibi Regni Negocia cum coeteris nostris fidelibus subditis tractent, cum plena potestate et Autoritate in tempore Posenium expedire et

---

5 Az „u” betűt javította, eredetileg „a” volt.

omnibus modis curare debeatis ne ultra predictum diem emanent. Secus sub poena decreti non facturi.

Datum in Civitate Vienna Austriae Vigesima octava die mensis Octobris Anno domini Millesimo Quingentesimo Septengesimo primo.

Maximilianus

Johann Listhius episcopus Vespremiensis etc.

Prudentibus ac Circumspectis Judici ac Juratis Civibus Civitatis nostrae⁶
Cassoviensis fidelibus nobis dilectis

Maximilianus Secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator Semper Augustus Ac Germaniae, Hungariae Bohemiae etc. Rex etc. Prudentes ac Circumspecti fideles nobis dilecti. Quamvis generalem Conventum pro festo Sancti Martini fidelibus Regnicolis nostris Hungaris antea indictum nuper certis ex causis ad festum usque Epiphaniarum Domini proxime venturum prolongaverimus, optaveramusque ex animo ut vel tunc saltem in medium fidelium Regnicolarum nostrorum venire potuissemus. Quia tamen ex inspirato intervenire nobis quaedam alia ardua, Cum Sacri Romani Imperii, tum vero Regni nostri Bohemiae negotia, quae sine maximo detrimento etiam Regni huius nostri hungarici nec omittere neque differre possumus, sed eo ipso tempore ad quod Dietam illam distulerimus agere et tractare nos oportebit: Significare vobis clementer voluimus, quod cum dictam ob causam, tum vero quod pestis etiam in partibus illis Posonio Vicinis necdum bone, ut sperabamus cessavit, et alioquin etiam hyberno tempore praesertim ista fere generali annonae penuria sat incommoda sit Posonii cum Curve? tum vero Regnicolis nostris hospitatio eoque magis si Danubius impediendo glacre ponte sterni nequeat, generalem ipsum conventum nuper vobis ceterisque Statibus et Ordinibus Regni nostri Hungariae Universis indictum, a festo Epiphaniarum Domini

---

6 A kéz utólag toldotta be a „nostrae” szót

ad festum usque Purificationis Beatissimae Virginis Mariae Anni proxime Sequentis distulimus Mandantes propterea fidelitati Vestrae ut ad datum festum Purificationis homines vestros sufficientes pro tractandis in Dieta ista publicis regni negotiis ad Civitatem nostram Poseniensem Cum plena potestate agendi et tractandi expedire, et omnibus modis curare debeatis ut extra diem illum non emanent. Nos enim Certo decrevimus Deo benigniter concedendo ad illum diem ibi personaliter adesse. Secus sub poena Decreti non facturi.

Datum Viennae duodecima die mensis Decembris Anno Domini Millesimo Quingentesimo Septuagesimo Primo.

Maximilianus

Johan Listhius episcopus Vesprimiensis etc.

Demuttigst Supplication der Statt Caschaw

Allerdurchleuchtigster Grossmechtigster Römischer Keyser Vnser aller
genedigster Naturlicher herr Vnd König

Diese Supplication ist yn namen aller fünff städt yrer Majestät den 6 Februari
vmb 4 Vhr exhibiret den XI hernach der CZipserischen Camer zugeschickt.

Ewer Keyserlichen Majestät sindt Vnser gantz Vntertönige vnd gehorsame gantzwillige geflissene dienste mit ewiger trewheit allezeit befor. Aller genedigster Keyser. Es ist Vnlangbar vnd mennigklichen bewust, was wir fur mancherley beschwer vberlast, schaden vnd verhynderung von vyl Jar en her erlytten, vnd heutiges tages tragen vnd ausstehen müssen in diesen muhseligen zeiten. Wie es dann zu zugehen pfliget wo man krigsvolk ynn eine statt zue besaczung einlegen vnd haben muss zur erhaltung einer ganzen gegent, Denn eine solche stadt so mit stetem Krigsvolk beladen, nicht wol zunemen Kan, wenn man die Verhindert neben ynnwendiger vberlast auch ausserhalb yre gewonliche narung vnd auffenthaltung zu suchen Vnd ist yn recht vnd byllich was Gott der Allmechtige denn menschen noch seiner gerechten muhe, arbeyt, Vnkost aus grosser gutte vnd barmherczigkeit verleyet vnd

gebet, das er dasselbig zu seynen vnd der seynigen auffenthalt vnd nuz frey hab etlich an zu wenden, vnd draus auch seiner vonn Gott [ge] verordneter⁷ Obrigkeit geburliche pflicht, dienst, vnd Zalung trewlich zugeleysten schuldig sey. Weyl nun aber Ewer Keyserlichen Majestät Cammerratten yn den nechst Vorgangenen Weynlesen nicht allein ein grosse summa Weines vonn gemeinen armen leuthen an gewissen Orthen vnd stellen wider der Armen leut guttwilligkeit vnd vmb ein Kleinere betzalung, denn sie es sonsten hetten anweren können, eingekaufft vnd zum teyl noch nicht beczalet Welches vnd des gleichen yn gemelten Orten vnd stellen Vnerhört vnd zuvor Vmbrechlich gewesen, sondern auch verboten das Man kein nider Wein aus dem landt passiren soll lassen yns Polerlandt mir allein die [geringen] yenigen so bemelte Cammer Rätte zusammen gebracht, Vnd da vorhanden sein. Dieser anschlag vnd Vorhynderung des allgemeinen Weinhandels der vonn ambegin⁸ allezeit frey breuchlich vnd dem gantzen landt nuzlich gewesen, ist nicht allein vns, sondern auch allen andern Ewer Kaiserlichen Majestät getrewen vnderthener, vnd Stetten zum höchsten beschwerlich vnd vorderblich, vnd wirt damit Ewer Kaiserlichen Majestät Cammergut gar wenig gebessert oder gemehret. Denn die Polaken bisher wenig derselben Wein, so wie gemeldet eingekaufft worden zu kauffen begeren, daraus den abzunemen, wo man solchen weinhandel zu seynen rechten allen brauch und freyheit nicht auffs ehest Widerbringen, sondern durch solche sperrung vermeynen Euer Kaiserlichen Majestät grossen nuz zu schaffen, vnd also das gemeine Handtfolk vnterdruken wirt, das ein vorderben vyler tausent leut volgen mues. Wo man aber den Polaken zu rechter zeit, weyl die Wein auch süess gewesen ynn den Stetten wein kauffen vnd weg zu furen aus dem Landt frey hette gelassen so hette Euer Keiserlichen Majestät Cammer ettliche Tausent fl. one zweifel aus den dreissigsten eingenomen, vnd Euer Kaiserlichen Majestät getrewe vnterthanen sich darneben gebessert. Weyl es aber nicht geschehen,⁹ vnd

---

7 a szövegbe utólag beillesztve

8 a szövegbe utólag beillesztve

9 A szöveg fölé írta a kéz, utólagos emendatioként.

was fur nuz daraus das ist unverholen. Denn vil armer leut so vonn andern gelt auffgenommen, Vnd sich yn die Weingert verbaut ynen aber die Wein vmb keine betzalung genomen werden zweyfels on, werden müssen entweder gar vmb ein geringes geldt yre weingerthen wegk geben oder ya gar [weg] lygen und verwusten lassen. Derhalben Allergenedister Kaiser ist an Ewer Kaiserlichen Majestät als vnsern allergenedigsten naturlichen Herrn, vnd Khönig vnser gantz vnderthenigste vnd demuttigste bitt, vnd suppliciren Ewer Kaiserlichen Majestät, wöllen Gott ansehen, vnser beschwerliches leben vnd wesen Väterlich betrachten vns yn vnserer Nott genedigst bedenken, vnd bemelte des Weines vnd weinhandels sperrung vnd vorhynderung aus Kaiserlicher vnd Königlicher Mildigkeit auffheben vnd vns ynn vnser alten löblichen freyheit vnd gerechtigkeit mit sondern gnaden behalten schutzen vnd handthaben lassen. Welches wir vmb Ewer Kaiserlicher Majestät mit aller trewheit gehorsam vnd betsendigkeit Vnableslich vordynen wollen. Gewartendt von Ewer Kaiserlicher Majestät eine gnedige vnd tröstliche antwort.

Ewer Kaiserlicher und Königlicher Majestät Allezeit getrewe vnd gehorsame Vntertanen

Richter Vnd Ratt vnd gemeine der Statt Cassaw Purgerschaftt.

Exhibirt den 6 February vnd der Kriegs Camer zugeschikt.

Allerdurchleuchtigster Grossmechtigster Römische Keiser Vnser

Allergenedigster Naturlicher Herr vnd König

Vnser demütige gehorsamlich Vntertönige dienste mit schuldiger Pflicht vnd ewiger trewheit sendt (sic!) Ewer Kaiserlichen Majestät allezeit zuvor bereit. Allergenedigster Keiser Vnter andern beschwerden, so wier mit den andern Steten in gemein Ewer Kaiserlichen Majestät demuttigklich vorgetragen hatt vns auch vnser eigen anligende nott vorursacht fur Ewer Kaiserlichen Majestät ynn aller vntertenigkeitt zu erscheinen vnd dieselbige zuerzelen mit vnderthenigster vleissiger

bitt Ewer Kaiserliche Majestät wollen uns gnedigklich vnd väterlich erhören. Nach dem Ewer Kaiserliche Majestät alhie bey vns zu Caschaw nicht allein einen feldobristen sondern auch andere [N] Ampt vnd dienstlewte, wie es diese zeit erfordert, haben vnd halten. Derer aber ettliche so mit Ewer Kaiserlichen Majestät diensten verhaftet, weyb kindt, haws vnd gesindt haben, vnd mit andern gemeinen stadtlewten einerlei sicherheit, freiheit, vnd ihrer Narung gesuchs geniessen, vnd auch darneben ihres diensts besoldung vonn Ewer Keiserlichen Majestät empfangen, wöllen sie wenig der Burgerlichen Obrigkeit gehorsamen, daraus dann sie neben dem gemeinen stadfolck (Wie es byllich vnd recht zu thuen wer, weil sie des gemeinen gutten Vnd fridens teylhafftig sein) kein losung geben, kein gangreisen thuen, nichts zälén noch dienen wollen mit wachen vnd anderer nottwendiger arbeit, vnd wie wol ettliche vnter ynen ganze eigene hewser haben, doch weil sie in Euer Keiserlichen Majestät diensten leben vnd dardurch auch ihren nuz schaffen, wöllen sie sich nicht dem Burgerrecht dieser stadt wie es sich [b] gebürete,¹⁰ vnterwerfen, oder yn die zal der Burgerschaft schreiben lassen, damit sie nur zugleich die dienst besoldung nemen, vnd stadtfreiheit vnter sich bringen, vnd yn Keiner sach dem Richter Vnd Ratt gehorsam geleisten möchten. Wie denn auch ire ettliche dyner wnczerlich sagen: Was hatt mir der Richter zugebytten? Mein herr ist des Keyser dyner. Der Richter hatt mit mir nichts zuschaffen, welches alles zu grossen nochteyl, spott, schaden, vnd armut der Statt gereichet, So sindt auch ettlich hewser aus der Burgerlichen Ordnung vnd zalingen ynn Euer Kaiserlichen Majestät namen ausgezogen worden, daryn vormals stadtlewte gewonet, Vnd dieselben nit allein mit gewönlicher darreichung der schuldigen bezalung vnd anderer mitleydung, sondern auch mit yren Personen yn Stattemptern sich brauchen haben lassen. Denn vonn dem Müntzhaws so auch gemeiner stadt zugehörung vonn dem Haws, welches Ewer Kaiserliche Majestät Kammerrätt alhie zuyar vonn der Statt weggenommen, vnd gar mit einander ynne haben, vnd vonn den zweien hewseren so zum Gisshaus gemacht worden. Item vonn dem haws daryn der Herr Feldobristen etc.

---

10 A „b” betűt írta át „g”-vé a jelentés írója.

wonet: wert der Statt nichts weder zur hülff der bezalung der yerlichen zinsen vnd zufelligen Taxen, weder anderer diensten (wie zuvor geschehen) eingereicht und gegeben, vnd müssen nur yr wenig das tragen, so zu vor yren vilen aufferlegt gewesen.

Dieweil aber auch eine yede Statt mit guten ehrlichen handwerksleuten soll versorget sein, Vnd gott lob, vonn den zeiten des Edlen vnd Gestrengen Herrn Lazari vonn Schwendy¹¹ etc. sich seine vnd nicht wenig handwerker aus Deutschenlanden hierein ynn diese Statt gefunden vnd ettlich auch vnter den Landtsknechten den dienst aufgesaget, vnd sich heuslich alhie eingelassen, ist solcher guten leuten gar beschwerlich vnd yrer Narung schedlich das vil schneider, schuster, vnd andere handwerker vorhanden vnter dem fendlein so ihr handwerk frei arbeiten wider die armen zehmessigen Statthandwerker Vnd diese beklagen sich höchlich das sie gedrungen werden, Landtsknecht wider zu werden Wie man hieryn nicht ein nöttiges einsehen werde thuen. Denn sie sprechen: Wann die Landtsknecht neben yrer besoldung auch frey haben das handwerk zutreyben, vnd dadurch das Stattvolk druken. Es sey besser das Burgerrecht furen zulassen, vnd sampt der besoldung der Statffreiheit ynn anderer lewt hewseren yres [z] gefallen¹² zugemessen denn dem Statregiment, vnd solcher schwerer last, sich vntertönig zu machen, da man mit weyb vnd kindern vom dienstvolk wieder die verhoffte verbesserung viel über last one die Purgerliche dienst vnd zalungen stets leyden müssen. Vnd ist gewys augenscheinlich das die Armen Handwerker neben der anderer gemeiner burgerschafft also zu boden gehen oder besoldung auffnemen werden müssen.

Derhalben bytten vnd Suppliciren wir auffs aller Vntertenigste Ewer Kaiserlichen Majestät wolle vns hierin mit gnaden bedenken damit die so der Statt Nuz nemer, vnd ihren fridlichen auffenthalt haben der Purgerlichen Obrigkeit gehorsam sein vnd gemeine zalung vnd diensten zu thuen sich nicht wegeirn. Die Landts-

---

11 *Lazarus von Schwendy 1565-1568 között felső-magyarországi főkapitány.*

12 A „z”-t javította át.

knecht aber bey ihrer besoldung bleiben, vnd den handtwerken yr brot nicht bene-
men.

Vnd weil vonn gedachten hewseren so man sie bey den Stattwesen hette gelassen
yerlichen mehr als siebenzig floren mit aller geburlicher losung, gangreiss diensten,
stewer, zalungen, vnd arbeit einkomen wer, Ewer Kaiserlichen Majestät wöllen
hierin auch einen Väterlichen bedacht furnemen, Vnd vns so vil gelds an Vnsern
yerlichen zins bey Ewer Kaiserlichen Majestät kammer mit gnaden abgehen lassen.
Dem armen gemeinen Stattman darunter vil armen witwen vnd weisen sindt zur
tröstlicher lynderung der schweren bürde vnd vberlast so aus Gottes verhengknus
die zeit auff vns alle gebracht vnd getrorffen. Welches wer vmb Ewer Kaiserlichen
Majestät mit gehorsamster trewheit vnd allen so wir haben Vntertenigst zuvordien-
nen die zeit Vnser lebens geflissen sein wollen. Gewartendt vonn Ewer Kaiserlicher
Majestät ein genedigst antwort Ewer Kaiserlicher [Majestät] vnd Konig- licher
Majestät.

Allezeit getrewe vnd gehorsame
Vnterthaner

Richter vnd Ratt sampt der
ganzen Purgerschafft der Statt Caschaw

Exhibita Sexto February qui fuit dies c

Sacratissima Caesarea et Regia Majestas Domine Domine noster naturalis
clementissime

Post perpetuae fidelitatis fideliumque constanti cum obediētia, Servitorum
nostrorum in gratiam Sacratissimae Majestatis Vestrae humilimam Subiectionem.
Confidimus Sacrae Majestati Vestrae iustas et frequentes nostras querelas contra
Polonos infra Cassoviam negotia tum et Vina emptum in praeiudicium iurium ac
libertatum antiquarum istarum Civitatum, proficiscentes quas Sacrae Majestatis
Vestrae per supplicationes humilime proposuimus, benigne constare paternaque et
clementi incolumitatis atque indemnitate nostrae Sacram Majestatem Vestram

Cura affici. Sed quia Poloni ab indebita negotiatione et infra Cassoviam profectio-
ne non cessantes, quorundam etiam Regnicolarum opera ad Clandestinas fraudes suas
tegentias uti coeperunt, ut vel tali modo Civitansium libertatem et Vini negotia-
tionem avitam opprimerent et funditus everterent, summa nobis imposita est ne-
cessitas Sacrae Majestatis Vestrae id quod accidit hisce diebus humilime propo-
nere. Nobilis Valentinus Segnei Regnicola habita cum Polono quodam Stanislao
Garniz mutua notitia et intelligentia Sebastianum Diemenowicz dicti Stanislai Ser-
vitorem ad emenda Vina missum, infra Cassoviam cum suo familiari Martino Nagý
penes litteras salvi conductus, in quibus Sebastianum aequae ac Martinum prescrip-
tos suos esse servitores scribit, proficisci iussit. Cum itaque dictus Polonus Se-
bastianus plurima loca usque ad Tibiscum proficiscendo ac Vina in Maad, Thalia,
Azalo ac alys in oppidis et villis cum prefato Valentini Segnei famulo gustando
tandem in possessionibus ad arcem Regecz pertinentibus, repertus fuisset. Cum
Magnificus Caspar Magochy captivare tanquam violatorem loci depositionis Civi-
tatis Cassoviensis ac captum manibus Civium Civitatum Cassoviensis Bartpha et
Epperies in Vindemia tum ibi existentium, assignare iussit, Vnde et nunc Cassovia
sub custodia est. Dux vero eius Martinus [Segney] Nagý nomine et pretextu No-
bilitatis captivitatem evasit. Hinc igitur Sacra Majestas Vestra quid de Valentino
Segney in gratiam Polonorum proprias leges et libertatem Civitatum animo delibe-
rato violante Sentiendum statuendumque sit dignabitur considerare. Nam non so-
lum viam et fenestram pravis Polonorum artibus et clandestinis dotis aperuit, sed
etiam promotorem in iustitiae oppressorem iurium et antiquorum libertatum Civi-
tatum, quae toti regno notissimae sunt, declarare et sese prebere non est veritus
Quamobrem Sacratissimae Majestati Vestrae humilime supplicamus Ceasarea Ma-
jestas Vestra dignetur nobis clementer providere ac oportuno adhibito remedio
propter hanc iniuriam ac violentiam qua manifeste affecti sumus dictum Valenti-
num Segney temerarium et contumacem in aliorum exemplum puniri, compesci et
tenere retundi iubere, ut et nostrae Calamitates consulatur, et aliorum qui Polonicas
artes simili colore pingunt et tegunt perviciosa consilia et auxilia reprimantur. Si
enim hoc pessimum Valentini Segnei et Poloni factum quod iam in istis regni

partibus omni populo notum est impunitum abierit addetur animus hominibus varias fraudes et dolos contra Civitatum libertates, quaerentibus ad similia et longe perora facienda. Qua pecte inxulla presentior grassari prout ad Civitatum incolumem statum evertendum et omnem illarum antiquam et Sanguine Maiore partam libertatem abolendam, aut in turpem rusticitatem transformandam. Supplicamus igitur iterum atque iterum humilime ne nos indefensos Sacra Majestas Vestra[e]¹³ relinquat, sed potius id in Polonum et Valentinum Segnei statui committat quod conservandis Civitatum libertatibus et illarum indemnitis maxime Conveniens esse dinoscetur. Exinde Sacra Majestas Vestra de hoc etiam nobis clementissime ac paterne providere iusque defensionis denegare non dedignetur quod Poloni ad verum nos animo conceperunt, quidam [libertatem] avitam virtuteque maiorum nostrorum acquisitam libertatem tuemur ac propugnamus ac in violatores nostrarum legum necessitate [cog] summa [no] cogente animadvertimus, Quod et nunc declarare in praedictum Sebastianum Diemyenowicz <(quem hactenus in Cestrolia nostra asseruntur absque Sacrae Majestati Vestrae quam super hoc negotio (cum Consiliariis Camerae Scepusiensis) requisivimus relationem dimittere non potuimus)> temerario ausu nostras leges, quibus Poloni infra Cassoviam negotiari nitantur, violante, sumus compulsi, simili modo animadvertere absque omni praeiudicio ac quoscunque intra fines ipsorum offenderint ars stare decreverunt. Hinc malo ut Sacra Majestas Vestra opera ferat humilima ac summa ac subiectione oramus. Expectando a Sacratissima Majestate Vestra clementissima relationem quam Deus optimus Maximus [Sacram Majestatem Vestram] diutissime salvam et incolumem in Orbis Christiani augusto Imperio atque regimine conservare dignetur. Datum ex Congregatione nostra Cassoviae die 19 Mensis Novembris Anno domini 1571.

Eiusdem Sacrae Caesareae et Regiae Majestatis Vestrae fideles ac humilimi subditi.

Judices et Jurati Civitatum Cassa, Leutscha, Epperies, et Zebyn

---

13 javítva a szó végződése

den 6 February exhibiret, denn XI. aber der czipseryschen Camer zugeschickt.

Allerdurchleuchtigster Großmechtigster Römischer Kaiser Vnser aller
genedigster Naturlicher Herr vnd Königk.

Vnser Demutig gehorsamlich Vntertenige dienst mit schuldiger pflicht Vnd ewiger trewheit seind Ewer Kaiserlichen Majestät allezeit zuvor bereit; Allergenedigster Kaiser etc zwinget vnd treibet vns die groß vnd wichtige dieser yezt vorhandenen zeit beschwerung vnd höchste nott vnser byt vnd anligen an Euer Kaiserlicher Majestät gelangen lassen. Bitten derwegen auffs aller demütigst vnd vndertenigst Euer Keiserlicher Majestät welle vnser solch in schriffte verfasseten anligen auffs genedigst ansehen vnd vberlesen. Es ist yedermenniglichen wol bewust ya die tegliche erfarund gibt es das Euer Kayserlicher Majestät getrewer vnderthanen heil vnd fromen suchet, vnd sie yn Keinerley was zuvortreiben gedenket. Dieses genedigen willen haben wir vns auch alle zeit getröstet, vnd nach der starken zuvor sicht sindt Euer Kayserlicher Majestät werden vnser heil vnd fromen auch ym angelegen lassen sein, furnemlich weil wier sonsten großen beschwernußten bürdten vnd lasten, so vns hast bedranden vnd zum teyl vorderblich sein wollen, vnderliegen. Es haben in nechst vorschinen, yaren zur erhaltung Euer Kayserlicher Majestät Kriegs volk, ettlich gelt vonn vns yn Euer Kayserlicher Majestät namen Feld Obristen vnd hauptlewt auffgeheben, so aus gemeiner stadt Casten nach desselbigen vermög, dargereicht, vnd bisher noch nicht erlegt worden, Welches den gemeiner Stadt, so mit offten darreichungen hatt beschweret vnd bedrenget wirt, etwas beschwerlich ist. Hierüber Suppliciren wir auffs demütigst vnd vndertenigst Euer Kayserlicher Majestät wolle vns hierin mit gnaden bedenken, und genediglichen befhel thuen damit solche uns ausstendige und yn schuldbriffen uns mit gegeben Vorzeichente schulden beczalet mögen werden. Darneben haben yre trew an Euer Keiserlicher Majestät Kriegsvolk zur selben zeit bewisen die Erbar czech der schuchmacher, welche Euer Kayserlicher Majestät Kriegsvolk mit notwendigen schuchen auff befhel vnd geheis daczumal gewesenen Feldobristen vnd haupt-

lewten, vorsehen, vnd bisher des yenigen, was sie zur besautzung yrer dargereicht, mit kleinen yres handwerks gewin entperen haben müssen, Vnd nun ettlich vnter ynen gantz vnd gar yres handwerks messig gehen, mit weib vnd kind groß armut aussehen. Ist derwegen neben ynen vnser demuttig vntertenig bitt vnd flehen Euer Keiserlichen Majestät welbe Gott, gemeine gerechtigkeit, armer lewt anligen, Nott vnd elendt als ein genediger vnd guttiger Vater ansehen, Vnd Euer Keiserlicher Majestät den zu Caschaw Cammer Ratten oder czalmeysterischen befhel thuen damit wir vnd vorbenante schumacher sonst allerthalben beschwernussen burden vnd pensionen vnderlegen, ausgeczalet mögen werden, zu tröstlicher armer lewt hynderung vnd forderung. Welches wir vmb Euer Kayserlichen Majestät mit gehorsamster trewheit, vnd allen so wir haben vndertenigst zu verdienen die zeit Vnsers lebens geflissen sein wollen. Gewartendt vonn Ewer Kayserlicher Majestät ein genedige antwort.

Ewer Kayserlichen [Majestät] und Königlichen Majestät

Allezeit Getrewe vnd gehorsame vnterthanen

Richter vnd Ratt Sampt der ganczen Purgerschafft Caschaw

Nomina Legatorum Civitatisium

Cassa

Domini Laurentius Aurifaber

Martinus Kamner

Bartfa

Domini Bartholomaeus Purlamucz

Melchior Kreisel

Leutscha

Johannes Hemsch

Paulus Sturm

Epperies

Michael Serator

Johannes Fischer

Kis Zebin

Stephanus Miller

(folytatása következik)